

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук

Гаврілової Людмили Гаврилівни

на дисертаційну роботу **Лупаренко Лілії Анатоліївни**

«ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ВІДКРИТИХ ЖУРНАЛЬНИХ СИСТЕМ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – Інформаційно-комунікаційні технології в освіті

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Важливими складниками наукової діяльності викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, докторантів, працівників наукових установ є оприлюднення результатів наукових досліджень, публікація статей у спеціалізованих наукових виданнях, визначення вагомості й затребуваності результатів наукового пошуку вчених, індексів цитування їхніх праць, наукова комунікація тощо. Ефективним засобом інформаційно-аналітичної підтримки наукової діяльності та комунікації вчених, створення єдиного інформаційно-аналітичного середовища, що має забезпечити зберігання, оприлюднення, моніторинг наукової продукції різних видів є вільний доступ до неї, який реалізується за допомогою розгалуженої мережі таких відкритих систем, як електронні наукові журнали, електронні бібліотеки, електронні системи підтримування конференцій та ін.

Традиційна система друкованих наукових видань (журналів, монографій, збірників матеріалів конференцій), наразі активно заміщується новими способами подання наукового контенту, стрімко змінюється модель наукової комунікації. Це відбувається завдяки поширенню електронних наукових журналів, інформаційно-комунікаційну підтримку яких в мережі Інтернет забезпечують електронні відкриті журнальні системи (ЕВЖС), що зумовлюють спрощення виконання таких процесів, як реєстрування користувачів, прийом рукописів, призначення рецензентів, незалежне наукове

рецензування, колективне редагування рукописів, опрацювання метаданих, підтримування текстових, графічних, аудіо- та відеофайлів у різних форматах, формування та публікування колекцій статей, збирання статистики використання, контроль рівнів доступу, тощо.

Зарубіжними й вітчизняними науковцями на сьогодні напрацьовано певний теоретичний і практичний доробок щодо розроблення і використання електронних відкритих журнальних систем та формування ІКТ-компетентності наукових працівників щодо використання таких систем у науково-педагогічних дослідженнях. Проте, як справедливо зазначено в дослідженні Л. Лупаренко, ці питання залишаються малодослідженими. Тож спроба авторки надати теоретичне обґрунтування та розробити науково-методичний супровід процесу використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях є надзвичайно актуальною та своєчасною, а опрацьовані в ній теоретичні та практичні проблеми допомагають знайти відповіді на конкретні питання щодо удосконалення вищої освіти у відповідності до сучасних тенденцій її оновлення й модернізації.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Відповідно до мети дисертаційного дослідження, яка полягала у розробленні методики використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях, дисертанткою було висунуто й виконано низку завдань, зокрема здійснено аналіз стану і сутності проблеми використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях; уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження; узагальнено досвід використання ЕВЖС у вітчизняному і міжнародному науково-освітньому просторі; проаналізовано програмно-технічні та функціональні характеристики ЕВЖС з метою добору доцільних засобів підтримування науково-педагогічних досліджень; розроблено критерії

і показники ефективності використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях, а також критерії, показники і рівні сформованості ІКТ-компетентності наукових працівників щодо використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях; розроблено організаційно-педагогічну модель використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях та процедуру впровадження електронного наукового журналу з використанням ЕВЖС; розроблено і описано методику використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях; експериментальним шляхом перевірено її ефективність.

Використані в роботі методи дослідження, а саме теоретичні (аналіз літератури з проблеми дослідження, систематизація та порівняння відомостей щодо програмно-технічних і функціональних характеристик наявних електронних відкритих журнальних систем, узагальнення досвіду використання програмної платформи Open Journal Systems, моделювання організаційних та педагогічних процесів) та емпіричні методи (анкетування, бесіди, контент-аналіз, педагогічні спостереження, опитування і тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики) забезпечили перебіг дослідження на всіх його етапах, дозволили зробити обґрунтовані теоретичні та емпіричні висновки й узагальнення.

Спираючись на аналіз наукових праць, а також вітчизняний та зарубіжний досвід використання ЕВЖС Open Journal Systems для інформаційно-комунікаційного підтримування науково-освітньої діяльності, авторка цілком доречно розглядає електронні відкриті журнальні системи як програмні платформи з відкритим вихідним кодом, що забезпечують організацію та децентралізоване дистанційне управління повним циклом редакційно-видавничого процесу електронних наукових журналів, а саме підтримування процесів подання, рецензування, літературного редагування, коригування, макетування та публікації статей з подальшим їх збереженням, поширенням та індексуванням у мережі Інтернет.

Поняття «інформаційно-комунікаційне підтримування наукової діяльності» потрактовано в роботі Л. Лупаренко як допомога та сприяння

суб'єктам наукової діяльності в управлінні та здійсненні такої діяльності на основі обґрунтованого використання інформаційно-комунікаційних технологій, а також в оприлюдненні, розповсюдженні та використанні досягнутих наукових результатів засобами ІКТ, що повністю розкриває його (поняття) специфіку. Відповідно до цього «інформаційно-комунікаційне підтримування освітньої діяльності» цілком логічно розглядається як допомога та сприяння суб'єктам освітньої діяльності щодо управління такою діяльністю та її здійснення на основі доцільного і педагогічно виваженого застосування інформаційно-комунікаційних технологій, передусім для організації й реалізації навчального процесу засобами ІКТ.

Заслуговує на увагу ґрунтовний порівняльний аналіз найбільш поширених електронних відкритих журнальних систем (Ambra, DPubS, E-Journal, HyperJournal, Open Journal Systems) за визначеними авторкою роботи характеристиками, завдяки чому рекомендовано використання програмної платформи Open Journal Systems. При цьому дисертантка справедливо відзначає, що в процесі ІК-підтримки науково-освітньої діяльності досліджувана платформа може бути використана досить широко: для оприлюднення та розповсюдження результатів наукових досліджень; створення і підтримування репозитаріїв бібліотек закладів вищої освіти; з метою розвитку науково-освітнього простору навчального закладу; як хмаро орієнтований сервіс збереження та доступу до наукових ресурсів та ін.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані Л. Лупаренко, ґрунтуються на глибокому аналізі наукової та науково-методичної літератури, опрацюванні значної кількості емпіричного матеріалу. Матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу. Отже, у цілому можна констатувати їх аргументованість та завершеність.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше обґрунтовано і розроблено організаційно-педагогічну модель використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях та модель формування ІКТ-компетентності наукових працівників щодо використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях; визначено критерії і показники ефективності використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях та критерії, показники і рівні сформованості ІКТ-компетентності наукових працівників щодо використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях; розроблено і обґрунтовано процедуру впровадження електронного наукового журналу з використанням ЕВЖС.

Важливе значення має уточнення змісту понять «електронні відкриті журнальні системи», «процедура впровадження електронного наукового журналу з використанням ЕВЖС», «ІКТ-компетентність наукових працівників щодо використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях», «інформаційно-комунікаційне підтримування наукової діяльності», «інформаційно-комунікаційне підтримування освітньої діяльності» тощо. Вважаємо актуальним подальший розвиток науково-теоретичних уявлень щодо використання автоматизованих систем підтримки наукових досліджень, зокрема використання ЕВЖС у процесі проведення науково-педагогічних досліджень науковими працівниками.

Перераховані наукові результати, отримані авторкою, є її особистим внеском у вирішення важливої науково-теоретичної проблеми використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях.

У цілому, слід зазначити, що дисертаційна робота Л. Лупаренко є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, яке містить вагомі теоретичні узагальнення, результати наукового пошуку в галузі використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

4. Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Практична значущість дисертаційного дослідження Л. Лупаренко не викликає сумнівів, матеріали дисертації можуть використовуватися для розгортання і підтримування електронних наукових журналів наукових установ та закладів вищої освіти. Запропоновані авторкою методичні напрацювання (рекомендації для наукових працівників щодо пошуку, подання, рецензування і редагування наукових статей в електронному науковому журналі, що функціонує на базі ЕВЖС Open Journal Systems; навчально-методичний посібник «Електронні відкриті журнальні системи в науково-педагогічних дослідженнях»; навчальна програма для підвищення кваліфікації наукових та науково-педагогічних працівників та ін.) можуть бути використані у підготовці аспірантів, докторантів і здобувачів наукових ступенів у галузі знань «Освіта/Педагогіка» та підготовці студентів-магістрів педагогічних спеціальностей, у процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації наукових та науково-педагогічних працівників.

Відзначимо також розроблений Л. Лупаренко модуль дисципліни «Наукові електронні комунікації та відкриті журнальні системи» освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціалізацією «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»; а також налаштування електронної відкритої журнальної системи Open Journal Systems для підтримування наукового фахового видання «Інформаційні технології і засоби навчання», розроблення дизайн сайту журналу, забезпечення його технічної підтримки, підключення функціональних і статистичних модулів з метою подальшого інформаційно-аналітичного моніторингу; забезпечення експорту та архівування наукового контенту журналу в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, а також його індексування наукометричними (Web of Science, Google Scholar, РИНЦ) та реферативними (DOAJ, PKP Index та ін.) базами даних. Усе це має неабияку практичну цінність для підвищення ефективності науково-педагогічної діяльності викладачів вітчизняних

закладів вищої освіти, для теорії і практики підготовки майбутніх докторів філософії галузі знань «Освіта/Педагогіка», зокрема в аспекті використання інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації викладені в авторефераті. Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами та підсумковим висновком. Зміст автореферату відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження.

Результати дисертаційного дослідження апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях та методологічних семінарах, відображено в 38 публікаціях автора, серед яких 5 статей у виданнях, індексованих у наукометричній базі Web of Science. В опублікованих працях висвітлені основні наукові положення дисертації, які становлять наукову новизну та винесені на захист. Оформлення дисертації та автореферату здійснено з дотриманням вимог МОН України.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на деякі положення роботи, що вважаються дискусійними:

1. Вважаємо, що у дослідженні недостатньо висвітлені науково-методологічні підходи, застосовані авторкою у зв'язку з моделюванням процесу формування ІКТ-компетентності наукових працівників щодо використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях. Ці підходи (компетентнісний, акмеологічний, андрагогічний, синергетичний, диференційований) вказані побіжно, представлені лише в додатку, де вони співвіднесені з принципами навчання дорослих. Слід було б докладніше й

конкретніше вказати, як само кожен з названих підходів був реалізований у дослідженні.

2. Розробляючи методику використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях, авторка покладається на певні принципи навчання дорослих, що цілком виправдано. Проте науковим підґрунтям стає лише одне дисертаційне дослідження Іванової С. М. Вважаємо, що теорію освіти дорослих слід було б залучити у більшому обсязі, що значно підсилило б теоретичні основи дослідження.

3. Організаційно-педагогічна модель використання ЕВЖС у науково-педагогічних дослідженнях вміщує процедурний компонент, який фактично відтворює процедуру та етапи започаткування нового е-журналу у науковій установі чи в закладі вищої освіти на основі OJS. Все чітко й логічно вибудовано, враховано всі складники видавничого процесу, але наскільки сучасним науковцям необхідно в нього занурюватись, зокрема, у вибір хостингу та провайдера, інсталювання ЕВЖС, розгортання та індексування сайту пошуковими машинами, підключення статистичних модулів? Не зрозуміло, наскільки це впливає на якість та успішність науково-педагогічної діяльності.

4. При описанні методики використання електронних відкритих журнальних систем (підрозділ 3.2) вказано її мету: підвищення рівня ефективності проведення науково-педагогічних досліджень. Проте не зрозуміло, на яких етапах дослідження та в яких видах науково-дослідної діяльності використання ЕВЖС є ефективним. Це слід було б конкретизувати.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лупаренко Лілії Анатоліївни «**Використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях**» є самостійним, завершеним, логічним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. За рівнем наукової новизни одержаних результатів та їх практичною цінністю робота відповідає вимогам

до кандидатських дисертацій, висунутих у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р.), що дає підстави для присудження Лупаренко Лілії Анатоліївни наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – Інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і практики
початкової освіти
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний
університет»

Л. Г. Гаврілова

Підпис Л. Г. Гаврілової засвідчую
Начальник відділу кадрів ДВНЗ «ДДПУ»

Є. С. Сілін